't Vagevenster 12

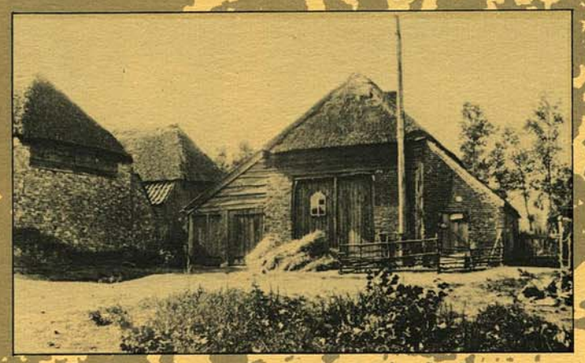

Heemkundevereniging

BERCHS-HEEM

Bestuur Heemkundevereniging Berchs-Heem:

Jan van der Burgt
voorzitter
Zicht 7
5351 RG Berghem
tel. 0412 - 401183

Herman van de Camp
secretaris
Burg. van Erpstraat 61
5351 AS Berghem
tel. 0412 - 401327

Lambert van Hintum
penningmeester
Clausstraat 5
5351 CJ Berghem
tel. 0412 - 402515

Riny Gremmen,
Zevenbergseweg 31
5351 PG Berghem
tel. 0412 - 402141

Adrie Dollevoet
Spaanderstraat 7
5351 BA Berghem
tel. 0412 - 401428

Ans den Brok
St. Willibrordusstraat 21
5351 ED Berghem
tel. 0412 - 401214

Marietje Radoes-van der Heijden
Berghemseweg 211
5348 CE Oss
tel. 0412-622770

Redactie 't Vagevenster:

Riny Gremmen
Peter Hoefnagels

Eindredactie en vormgeving:
Bert Akkermans

Inleveren kopij 't Vagevenster:
St. Willibrordusstraat 15n,
5351 ED Berghem
tel. 0412 - 402424

Aanleveren kopij:
indien mogelijk op diskette,
WP-formaat.
Kopij, foto's en ander aangeleverd materiaal worden na plaatsing geretourneerd.

Leden van Heemkundevereniging Berchs-Heem krijgen het verenigingsinformatie- en nieuwsblad, 't Vagevenster, gratis thuisbezorgd.

Losse nummers f. 7,-
exclusief verzendkosten,
aan te vragen bij de secretaris:
Herman van de Camp
Burg. van Erpstraat 61
5351 AS Berghem
tel. 0412 - 401327

Rekeningnummer Rabobank:
1065 16 817
t.n.v.: Heemkundevereniging Berchs-Heem

K.v.K. nr. V219728

't Vagevenster nummer 12, mei 1998

Inhoud

In memoriam Jo Hoeks-van Thiel 409
Harenseweg 1a - Een uniek monumentaal plekje 413
Jo Hoeks-van Thiel - Gerrit Laurenssen
Monseigneur Harrie van der Putten 424
Herman v.d. Camp - Marietje Neeteson-v. Zummeren
De geschiedenis van de Post te Berghem 431
Herman van de Camp
D'n Bik op het platteland 439
Lambert van Hintum

't Vagevenster
nummer 12 - mei 1998

In memoriam

JO HOEKS-VAN THIEL

Jo werd geboren op 24 september 1926 op 't Harsebroek, de tegenwoordige Harenseweg, te Berghem. Op maandag 17 november 1997 overleed zij op haar geboorte-adres.
Jo groeide op als enig kind en had geen gemakkelijke – en zoals zij zelf zei – eenzame jeugd. Vader Nol van Thiel stierf in het jaar dat Jo geboren werd en zo werd zij opgevoed door haar moeder Grada van Thiel-van Zummeren en tante Leen van Zummeren, die bij hun in huis woonde.
De lagere school volgde Jo in Berghem; daarna bezocht zij de Mulo, 'Immaculata', in Oss waar zowel het diploma Mulo A als B werd behaald. Haar liefde voor lezen en met boeken bezig zijn was toen al lang aanwezig.
Jo trouwde op 18 juli 1952 met Johan Hoeks uit Berghem; zij brachten vijf kinderen groot.
Haar interesse voor oudere dingen is vooral ontstaan, toen zij op de Osseweg woonde en buurman Naris Ruis (de metselaar) regelmatig met oude verhalen aankwam.

Als Jo iets niet zeker wist, ging zij op zoek en speurde tot zij haar antwoord gevonden had. Zo moest zij oud schrift kunnen lezen en doopaktes ontcijferen. Het maakte Jo niet uit of zij in Berghem naar de pastorie, naar het gemeentelijk archief of naar een groot archief in Groningen moest voor haar onderzoek. Wat zij wilde weten, kwam zij te weten, afstand en tijd speelden dan geen rol. Jo genoot bij haar bezigheden veel steun van haar man en kinderen.
Jo had brede interesses, creativiteit en vele hobby's. Op vakantie gaan was een heel grote hobby en elke vakantie kreeg een eigen doel: schelpen zoeken, wilde planten, vlinders vangen, fossielen zoeken, etc. Ook haar verzamelingen werden door de jaren steeds talrijker en uitgebreider en er werd zoveel mogelijk opgeschreven, zodat alles bewaard bleef voor het nageslacht.
Ook het Brabants dialect interesseerde Jo, haar zoon Jim maakte daarover een limerick:

Ons moeder heeft enkele jaren
Brabants dialect lopen sparen
om woorden als 'ulling'
en 'krallen' en 'pulling'
voor het nageslacht te bewaren.

Voor stamboomonderzoek van de familie Hoeks heeft Jo ook veel tijd in de archieven doorgebracht en menig akte bestudeerd. Haar kennis van het oud schrift was daarvoor onontbeerlijk. Ook heeft Jo, op haar eigen wijze, onderzoek gedaan naar de geschiedenis van het huis waarin zij geboren is en haar hele leven, op de 24 jaar Osseweg na, heeft gewoond en geleefd.
In 1980 werd het oude huis gesloopt en sinds 1981 woonde Jo samen met haar man Johan in het nieuwe knusse huis op haar oude vertrouwde plaats in de polder. De grote tuin, puur natuur, bloemen, planten en vogels gaven haar werk en veel kijk- en luisterplezier. Jo kon van heel veel dingen genieten, van al haar verzamelingen en haar speurwerk naar het verleden.
Zo was Jo heel blij toen er actie ondernomen werd om in Berghem een heemkundevereniging op te richten. Op 19 maart 1992 is 'Heemkundevereniging Berchs-Heem' opgericht en vanaf dat moment was Jo een zeer gewaardeerd lid. Zij heeft de naam van het periodiek van de heemkundevereniging *'t Vagevenster* bedacht en aan iedereen uitgelegd. Jo was een van de redactieleden van 't Vagevenster, nu kon zij het resultaat van haar speurwerk van de afgelopen 20 jaar onderbrengen bij de heemkundevereniging van haar dorp.
Haar bezoeken aan het Rijksarchief in 's-Hertogenbosch, het Streekarchief en Jan Cunen-centrum in Oss en alle andere archieven,

OOORKONDE

behorende bij het Draaginsigne Brabants Heem

Toegekend aan mevr. J.G. Hoeks-v. Thiel
te Berghem
bestuurslid van de heemkundevereniging
"Berchs Heem"

Als blijk van waardering voor diens aandeel in de beoefening
van de heemkunde binnen het kader van de genoemde
Kring en voor Brabants Heem, in het algemeen.

Plaats Berghem Datum 6 oktober 1997

De Stichting Brabants Heem,

de secretaris de voorzitter.

BRABANTS HEEM

Op 14 oktober 1997 overhandigde het bestuur van heemkundevereniging Berchs-Heem Jo Hoeks-van Thiel de oorkonde en bijbehorend draaginsigne die stichting Brabants Heem haar, vanwege grote verdiensten op heemkundig gebied, had toegekend.

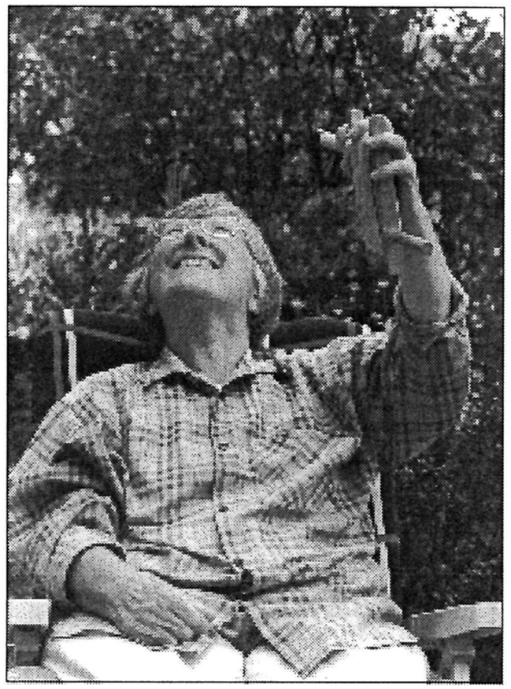

Jo Hoeks-van Thiel genietend in de tuin van haar huis aan de Harenseweg... vliegeren.

met de daarin opgezochte wetenswaardigheden, konden nu worden gebruikt door de leden van de heemkundevereniging. Menig artikel werd door Jo gepubliceerd in 't Vagevenster, veel onderzoek naar de schuurkerk aan de Harenseweg is door Jo verricht. Zij onderzocht gegevens over verzetsheld Jan Nelissen, die gefusilleerd is en waar in Berghem een straat naar vernoemd is. Ook heeft Jo ervoor gezorgd dat een oude klok uit Berghem, gedateerd 1528, die in 1925 in bruikleen is afgestaan aan het toenmalig Provinciaal Genootschap te 's-Hertogenbosch weer terug is in Berghem. Deze klok heeft nu een ereplaats in onze parochiekerk. *Jo, bedankt.*

Het boek 'Berchem in akten 1656-1810' van J.H. Luijerink is mede door het werk van Jo tot stand gekomen.
Vanaf 5 oktober 1992 is Jo als bestuurslid van Heemkundevereniging Berchs-Heem actief geweest. In het begin was dat onwennig voor haar, zij was liever alleen in de boeken bezig, dan vergaderen in een bestuur. Toch heeft Jo met haar nuchtere kijk op de dingen een grote bijdrage geleverd aan de vereniging, 't Vagevenster en het bestuur. Wij zullen haar inbreng en enthousiasme missen.
Vanwege haar grote verdiensten voor Heemkundevereniging Berchs-Heem heeft het bestuur bij de stichting Brabants Heem een verzoek ingediend om Jo een onderscheiding toe te kennen.
Deze onderscheiding is op 6 oktober 1997 toegekend door Brabants Heem. De oorkonde en het daarbij behorende draaginsigne werden op 14 oktober bij Jo thuis door het bestuur aan haar uitgereikt.
Jo was heel trots en zeer vereerd met haar onderscheiding. Haar veelzeggende opmerking was: "Ik hoop dat er iets met mijn gegevens gebeurt en dat zij bewaart mogen blijven".

Jo, namens alle leden en het bestuur van Heemkundevereniging Berchs-Heem... *Bedankt!*

HARENSEWEG 1A
Een uniek monumentaal plekje

Jo Hoeks-van Thiel †

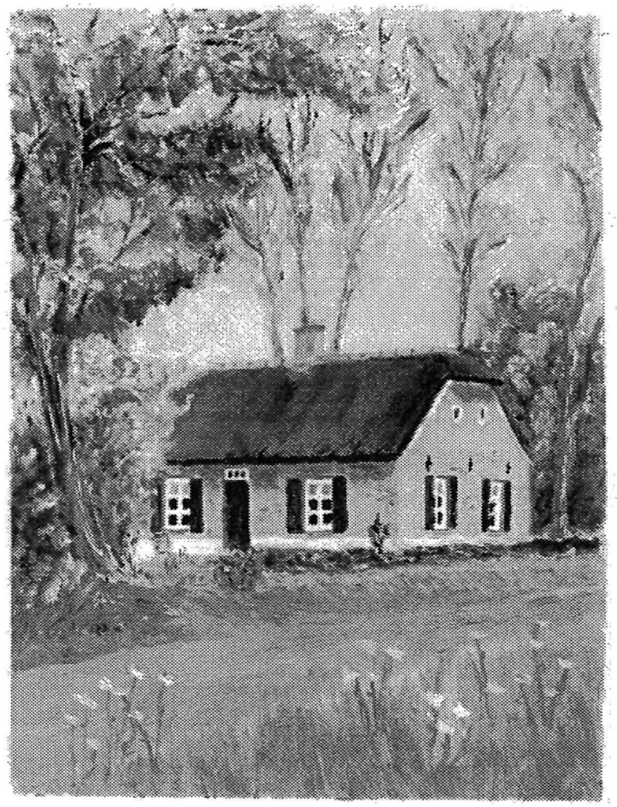

Harenseweg 1a - Een door Jo Hoeks-van Thiel zelf gemaakt schilderijtje van haar geboortehuis.

Sinds eeuwen is de bebouwing aan de Harenseweg (Harsebroek, Harense steeg) zeer beperkt gebleven. In feite is daar nauwelijks sprake van verandering. Vlak bij de brug over de Hertogswetering schijnt de tijd zelfs te hebben stilgestaan. Wellicht is dat ook de reden waarom de auteur eens is nagegaan wie er in het 'monumentale' pandje Harenseweg 1a uit 1782 heeft gewoond. Het liefst had zij de bewoners zelf aan het woord gelaten of de muren laten vertellen over hun ervaringen in de Harense steeg. De auteur heeft zich echter moeten beperken tot archieven en een stukje overlevering.

1782
Het is 14 februari 1782 als Johannes van Gaellen (van Gaalen) een 'hont weyland' (0,165 ha) op het Harsebroek huurt van Willem Voet. Hij heeft met die transactie beslist zijn bedoelingen, want hij huurt het voor maar liefst 99 jaar. Ook de te betalen rente is bijzonder, namelijk jaarlijks de som van een hele gulden. Maar die rente hoeft Johannes niet lang te betalen. Op 31 maart 1786 erft hij van zijn vader een stuk land op het Gement en ruilt dit met Willem Voet voor een stuk grond 'zo groot of klijn als 't selve gelegen legt alhier op 't Harse Broek'. Hiermee is Johannes de eigenaar geworden van een bijzonder perceel, gelegen aan de Harense steeg vlak bij de brug over de Hertogswetering. Een plek waar Johannes veel passanten verwachtte, die na hun vermoeienis van de 'reis' moesten uitrusten in zijn nog te bouwen huis (herberg).

De toegankelijkheid van de Harense steeg was een groot probleem, maar wellicht een goed onderwerp voor de stamtafel. In de herfst, winter en lente stond de weg namelijk meestal onder water vanwege de overstromingen door de Beerse Overlaat en ook in de zomer bleef de straatweg vaak zo doorweekt, mede door regenval, dat deze afgesloten moest blijven. Wellicht had Johannes grootse plannen met de krakkemikkige schuitevaart die parallel liep met de straatweg. In ieder geval, Johannes was zeker van zijn zaak: Op dit strategische punt liet hij een huis (herberg) bouwen. Johannes kwam uit een familie van goede doen. Zijn broer Peter (die gehuwd was met een dochter van de rijke Osse koopman Jan van Valkenburg, de familie waar ook de vrouw van Antoon Jurgens uit stamt) was de eerste burgemeester van 'Berchem'.
Ook bij Johannes in de Harense steeg ging alles voorspoedig. Zijn vrouw was actief in de herberg en hijzelf dreef ook nog enige handel, waardoor hij nogal eens uithuizig was. Kortom: hij deed goede zaken en dat bleef ook voor 'buitenstaanders' niet onopgemerkt.

Men leefde ten tijde van de Bataafse Republiek, een periode die zeker in onze regio te boek stond als zeer onrustig door het komen en gaan

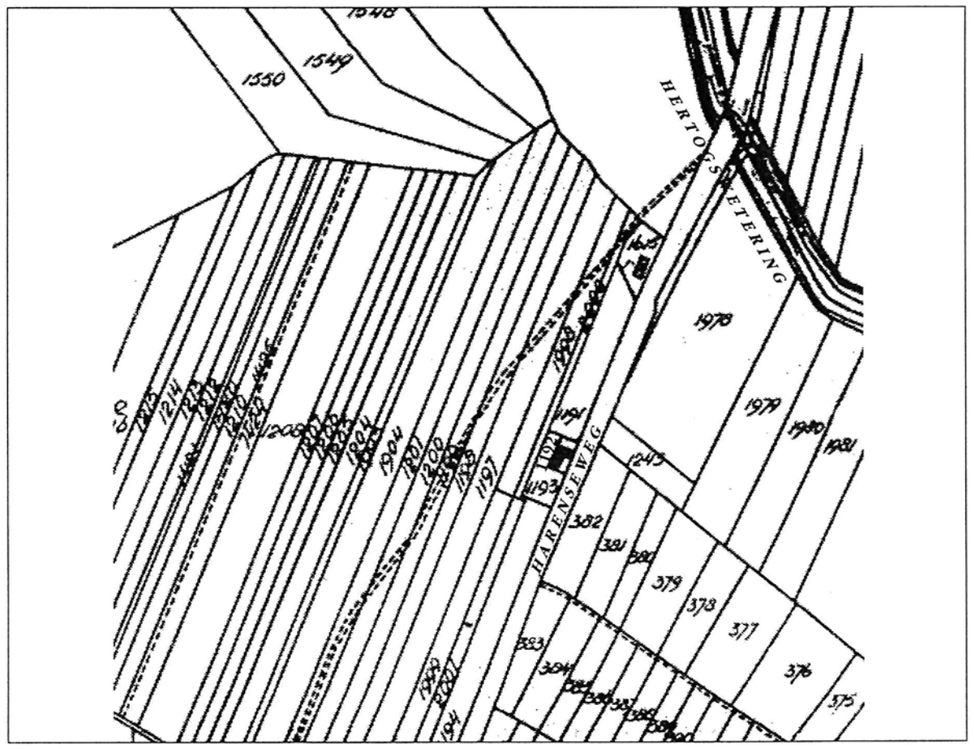

Gedeelte kadasterkaart Berghem: Sectie A.
Situering Harenseweg 1a, kadasternummers 1192 en 1193.

van de troepen van Napoleon, die door de Harense steeg naar Megen trokken, om daar de Maas over te steken. In hun kielzog trokken groepen bandieten mee, die het gebied nog onveiliger maakten.
Met een van die rondtrekkende benden krijgt Johannes te maken in 1797, getuige het uitvoerige proces-verbaal dat we in de archieven hebben weten te achterhalen. Dit proces-verbaal geeft niet alleen duidelijk het verloop van de overval weer; ook de buitgemaakte spullen zijn tot in detail vermeld en zeggen veel over de status van de familie Van Gaalen en de tijd waarin men leefde.
Om die reden nemen wij het 'proces-verbaal' hier onvertaald in extenso over.

Compareerende voor de naar te meldene schepenen van Berchem, Johannes van Gaalen, wonende alhier, oud 52 jaaren, staande voor so verre wel kenlijk is ter goede naam en faam welke bekende ten faveure der justitie waar en waaragtig te weezen dat hij van zijn vrouw vernoomen heeft dat op den agtiende December 1700 seeven en neegentig 'savons circa om ses uur in zijn huis sijn gekoomen twee mans persoonen (zijnde zijn huis, een herberg staande tussen Berchem en Haaren alleen in 't veld) welke een zoopje (borrel) commandeerde, zijn vrouw 't zelve hun gegeven hebbende stond een der zelven op zeggende, gij zuld mij nu niet ontloopen, terstond haar aanpakkende en bindende zoo als ook een klijn mijsje wierd gedaan, dat ook in huis was, daarop kwamen terstond nog vier persoonen in huis en terstond daarna nog ander vier, welke tien personen de goederen, die zij vonden, ende vrouw afdwongen te wijzen, bij een pakte. Dat hij attestand met zijn knegt met zijn schuit van Meegen koomende, waar van daan hij asse (voor gebruik als mest) had gaan haalen, circa om seeven uur of half agt zij meede wierden aangepakt, dat de knegt in huis is geloopen, de deur toegemaakt, doch welke deur door de gouwdieven is open gestooten en den knegt gebonden hebbende 't welke de zelve ook hem attestand gedaan hebben in de schuid, alwaar hij zich nog wat verdedigt had. De gebonden persoonen los gemaakt zijnde, hebben zij bevonden dat weg was geraak en door gem. tien persoonen mede genoomen de naarvolgende goederen te weeten vier nieuwe hemden geteekend J:V:G: vier dito van de vrouw geteekent M:V:G: drie slaaplaakens zonder teekening. Een hoog blauwen rok met een bruine tas een ronde hoed, een zwart kamezool zonder mouwen, twee paar kousen, een zwarte caleminke rok met een blauwe streep door 't zwart. Een zwarte sersien (licht gekeperde stof) rok met een groene zelfkand, een stoffe rok met roode en groene strepen. Een ketting sersien rog die boven aan gelegt is. Een bruine stof jesse jak met zwart catoene voeder, een bruine dito met rood catoene voeder. Een nieuwe borstrok met catoene mouwen. Een zijden halsdoek, roodbond met blauwe

streepen en een rooden oostindische neusdoek. Item een andere roode dito. Een effe goude kruis met knop en slot gelettert M:V:G: Een paar ringgen in de ooren en een paar zilver schoen gespen en zilver snuifdoos alle zonder namen, een goude ring zonder naam. Een goude dito getekent M:V:G: een zilver sakhorlogie, een paar zilver schoen gespen effen en rond, een paar ronde zilver broekgespen. Een nieuwe wolle deeken. En eenig geld. Een blauwe rok met zwarte opslaagen, 2 hemden gelettert B:V:O: Een paar nieuwe laarzen, 2 zak neusdoeken, een zwarte zijde halsdoek. Een paar zwarte kousen.
Alle 't geene den attestand duidelijk nogmaals voor geleezen zijnde, verklaarde hij zulks te weeten de opregte waarheid persisteerende bij 't selve, geevende voor redenen van welweetenheid als in textu en dat hem nog alles versch en levendig in geheugen is hangende 't zelve affirmeerende met H. Eede afgelegt in handen van president loco officier met de woorden zoo waarlijk helpe mij God almagtig.
Present Jan Willem van den Hoogen en Arien van Steenveld scheepenen heden den agsten maart 1700 agt en negentig.

w.g. Joannes van Gaellen. A.van Steenvelt, W. Coolen, J.W. van den Hoogen. In kennisse van mij, J.W. van Breugel van Bronckhorst secr.

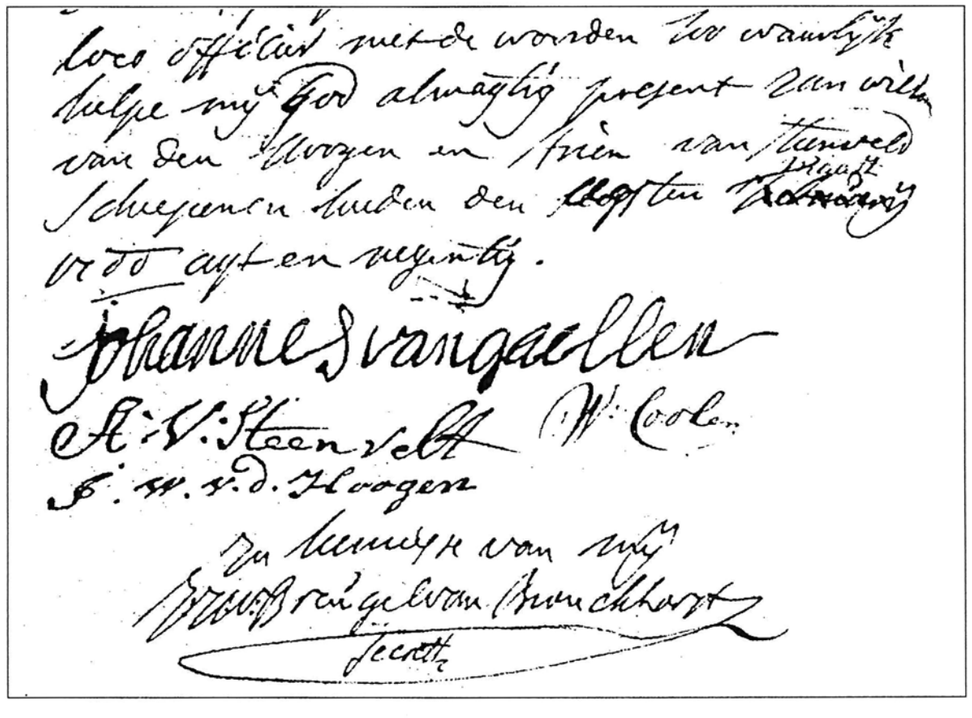

Ondertekening van de verklaring die op 8 maart 1798 door Johannes van Gaellen voor de schepenen van Berchem werd afgelegd.

Tot zover deze verklaring afgelegd door Joannes van Gaellen aan de autoriteiten van Berchem. Waarom zou de verklaring gedateerd zijn op 8 maart 1798 terwijl de overval op 18 december 1797 was geschied? Uit het bovenstaande kunnen we o.a. opmaken dat Johannes gehuwd was, maar we kennen van zijn vrouw alleen haar initialen, die in feite slechts haar voorletter *M* prijsgeven. Het is niet bekend of het huwelijk kinderen heeft voortgebracht. Na die overval komt er al snel een keerpunt in hun leven. Reeds in 1800 houdt Johannes de Harense steeg voor gezien; hij verkoopt zijn huis. Zijn vrouw is mogelijk in die periode al overleden. Het is niet onwaarschijnlijk dat zij die brute overval niet heeft kunnen verwerken. Johannes gaat inwonen bij schoolmeester Jan Jacobus Vermaat en leidt een eenzaam leven. Hij sterft in 1807. Het enige wat hij achterlaat is een kistje, wellicht met inhoud, maar ook de sleutel bleek zoek te zijn.

1800

De nieuwe eigenaar van Harsebroek nummer 1 is Jacobus van de Coolwijk uit Haren. Hij is nog erg jong, 21 jaar, en gehuwd met Maria Hoefnagels. Jacobus is een zoon van een herbergier, die met veel enthousiasme en mogelijk met enige overmoed begint aan zijn 'eigen' herberg in de Harense steeg, op die afgelegen plek daar in de polder. Hij koopt op 8 mei 1800 het huis voor 1200 gulden. Hij beschikt zelf niet over geld, maar men was ook in die tijd beslist al soepel met betalingsvoorwaarden. Afgesproken werd dat op Ligtmis 1801 (dus op 2 februari, het feest van Maria Lichtmis) 600 gulden + rente zou worden betaald en vervolgens gedurende zes opeenvolgende jaren steeds 100 gulden + interest.
Het nieuwe jaar (1801) kondigde zich aanvankelijk voor Jacobus en Maria gunstig aan, want op 8 februari wordt dochter Petronella geboren. Het verdere verloop echter is rampzalig: eerst sterft Jacobus, op 23 mei 1801, een week later zijn vrouw Maria; op 2 juni van datzelfde jaar komt ook het kind te overlijden. De oorzaak van deze opeenvolgende sterfgevallen hebben wij niet kunnen achterhalen. Heel triest rest er voor de beide vaders (Van de Coolwijk en Hoefnagels), die borg waren, niets anders dan het houden van een erfhuis. Uit de inventarislijst kan afgelezen worden dat vrouw Maria ruim (althans voor die tijd) en goed in de kleren stak.

1801 - 1820

Op 11 juni 1801 heeft de verkoop plaats. Willem Boeijen koopt het geheel ten behoeve van zijn kinderen, maar nog voor het jaar om is komt Willem te overlijden en wordt het huis (hoe verwarrend dat ook moge klinken) voor de tweede maal door het duo Van de Coolwijk en Hoefnagels verkocht.

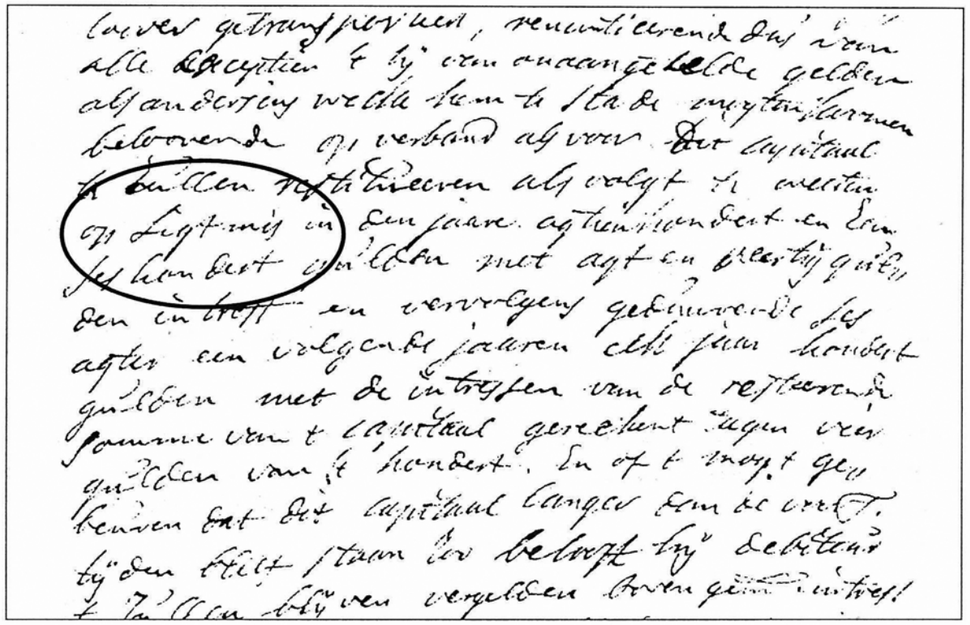

Betaling op Ligtmis. Op 2 februari wordt het feest van Maria Lichtmis gevierd.

De nieuwe eigenaar is Peter Bueters, een familielid van Willem Boeijen. Er wordt fors voor betaald, t.w. de somma van 1450 gulden.
De geschiedenis zegt dat tenminste twee kinderen van Willem Boeijen het pand aan het Harsebroek hebben bewoond en dat het mogelijk ook enkele jaren heeft leeggestaan.
Die conclusie trekken we, omdat de eerstvolgende bewoner, Gerardus Boeijen, pas in 1808 is gehuwd met Agnes Cuijpers en we mogen toch wel aannemen dat deze voor hun huwelijk niet hebben samengewoond daar in de polder. Dat deed men in die tijd beslist niet!
Gerardus staat te boek als tapper in gedistilleerd en is tevens koopman. Maar ook deze familie heeft het geluk niet steeds aan haar zijde. Hun eerste kind, zoon Willem, geboren in 1809, sterft al spoedig. Een tweede kind dient zich al snel aan, wederom een Willem, en die groeit gelukkig wel voorspoedig op. Gerardus zelf echter overlijdt op 34-jarige leeftijd, op 4 december 1810. Moeder Agnes kan het in haar eentje niet aan en gaat met haar vier maanden oude zoon verhuizen naar het Heieind.

De volgende bewoner is een zuster van Gerardus Boeijen, te weten Marianne, die met een naamgenoot, Jan Boeijen, is gehuwd. Jan heeft het beroep van 'cabaretier' en als men nu denkt dat het daar in de polder een dolle boel was, dan heeft men het mis. Men leefde in de Franse tijd en het was de gewoonte om voor beroepen, zeker in officiële stukken, wel eens Franse benamingen te gebruiken, wat ook

hier het geval was. Het Franse woord 'cabaretier' betekent gewoon herbergier/kroeghouder.
Jan en Marianne krijgen drie kinderen: Willem (1812), Petronella (1815) en Gerarda (1817). Maar weer slaat het noodlot toe. Jan sterft in 1819 op 37-jarige leeftijd en ook hier weer: Marianne kan het niet aan en verlaat de Harense steeg.
Mogelijk blijft het pand daarna gedurende enkele jaren onbewoond.

Rond 1820 komt er in de Harense steeg een tweede huis bij, tussen het pand Harsebroek 1 en de Hertogswetering, dus op de locatie 'Dort van Mie Soussen'. Ook hier wordt herberg gehouden, zoals dat nu nog het geval is.

1830
Maar we gaan terug naar het perceel Harense steeg nummer 1a, waar we de draad opnemen rond 1830, wanneer de eigenaar Jan Willem Boeijen uit Lithoijen het huis voor drie jaar verhuurt aan Peter Jan van Galen. De huur bedraagt 37 gulden per jaar en geschiedt onder de volgende voorwaarden:
'Den huurder moet de gewone reparaties onderhouden zoals deur, dak, vloer en vensterdigt. Het onderhouden van glazen is verplicht voor zoverre deze niet van hogerhand gebroken worden. Den huurder moet jaarlijks 250 Nederlandse ponden dekstro op het huis verdekken en krijgt zelf den afval. Hij is verplicht hetzelve de tappersnering te blijven uitoefenen.'
Peter van Galen houdt het echter geen drie jaar uit op die plek. Is de concurrentie met de naaste buur te groot geworden?

1832
In 1832 wordt het huis opnieuw publiek verhuurd bij notaris Simon Petrus Bijvoet. De nieuwe huurder is Antoon van der Kant uit Haren. Hij moet daarvoor jaarlijks 53 gulden betalen. Het bevalt Antoon goed daar in de polder. Twee jaar later koopt hij met bemiddeling van notaris Bijvoet het bouwvallige huisje met een perceel bouwland voor 300 gulden van de kinderen van Peeter Bueters (de erfgenamen van Jan Willem Boeijen).
In 1837 sterft Antoon op 36-jarige leeftijd. Zijn vrouw Dina van Vugt is kordaat. Zij besluit om door te gaan met kroeg houden en houdt dat ook een aardige tijd vol, zodat haar zoon Johannes later de zaak van haar kan overnemen.
Johannes van der Kant huwt met Johanna Brouwers uit Haren en samen zetten ze de zaak voort. Het huwelijk is kinderrijk, echter van de acht kinderen blijven er slechts drie in leven. Johannes sterft in 1875; zijn vrouw Johanna blijft er wonen met drie kleine kinderen:

Antoon van 9 jaar, Anna Maria van 8 en Jan van 7. Johanna gaat in 1876 hertrouwen (onder huwelijkse voorwaarden!?) met Paulus Vos uit Oss. Zij gaan door met de herberg, zeker tot 1882. In dat jaar vinden we namelijk een afrekening waaruit blijkt dat Paulus Vos 15 gulden betaalt voor zijn tapvergunning.

1890

In 1890 overlijdt Johanna van der Kant. Het huis wordt publiek verkocht. De koper is haar echtgenoot Paulus Vos, die het echter vrijwel onmiddellijk doorverkoopt aan Jacobus (Jan) Wittenberg uit Oss, koopsom 315 gulden.
Wellicht heeft Jacobus hier nooit café gehouden. Hij is arbeider en komt naar de Harense steeg nummer 1a met vier kinderen uit zijn eerste huwelijk. Zijn tweede echtgenote, Helena van der Linden uit Schaijk, vergezelt hem. Zij krijgen nog twee kinderen, waarvan alleen Agnes in leven blijft. Zij wonen ongeveer zes jaar in de Harense steeg en vertrekken dan naar Duitsland.

1896

In 1896 wordt Cornelus (Knillus) van Zummeren, bijgenaamd Zeltzaam, de nieuwe eigenaar. Cornelus werd geboren op 28 februari 1854 en was klompenmaker van beroep. In 1893 huwde hij met Anna Maria (Annemie) van de Haterd, geboren 18 oktober 1873. Annemie was voor haar huwelijk dienstmeid. Beiden zijn van geboorte Berghemnaar, maar ze woonden na hun huwelijk voor een korte periode met hun kind Marie in Deursen.
Voor hun trotse bezit, bestaande uit een huis, stal, erf, en bouwland te 'Berchem', Harensebroek, onder de kadasternummers 1192 en 1193, groot 16 aren en 25 centiaren, betalen zij de somma van 400 gulden.
In de Harense steeg te Berghem worden de overige kinderen geboren, in totaal 11, waarvan er zes overlijden (leeftijden tussen drie en 22 jaar). Eén van de kinderen, Gerarda (Grada), geboren op 29 september 1898, blijft in het ouderlijk huis wonen, ook na haar huwelijk met Nol van Thiel. Moeder Annemie blijft bij haar dochter tot aan haar dood op 28 september 1934. Knillus van Zummeren was al eerder overleden, op 28 juni 1928.
Uit het huwelijk van Nol van Thiel en Grada van Zummeren wordt op 24 september 1926 dochter Jo - Johanna Gerarda - geboren.
Het jaar daarop is de familie in diepe droefenis. Vader van Thiel overlijdt op 19 februari 1927 en Grada blijft met haar dochtertje Jo zorgelijk achter. Maar het leven moet verder. Grada is kordaat en knokt zich goed door die moeilijke tijd heen. Jo groeit op; voor moeder en dochter was er geen zee (Maas) te hoog.
In 1952 huwt Jo van Thiel met Johan Hoeks. Zij delen het huis met

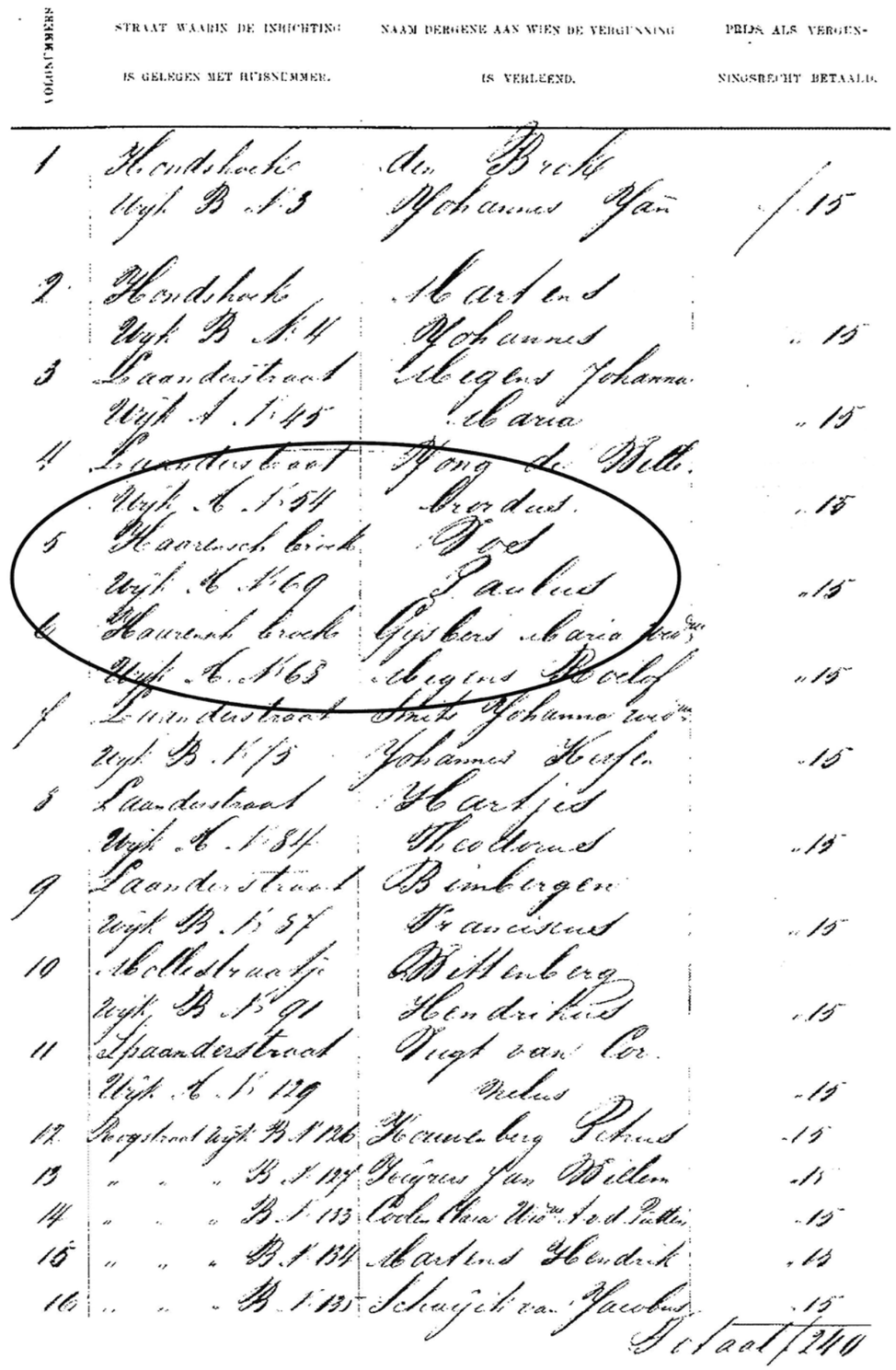

VOLGNUMMERS	STRAAT WAARIN DE INRICHTING IS GELEGEN MET HUISNUMMER.	NAAM DERGENE AAN WIEN DE VERGUNNING IS VERLEEND.	PRIJS ALS VERGUNNINGSRECHT BETAALD.
1	Hondshoek Wijk B. N. 3	den Brok Johannes Jan	f 15
2	Hondshoek Wijk B. N. 4	Martens Johannes	„ 15
3	Laandstraat Wijk A. N. 45	Meijers Johanna Maria	„ 15
4	Laandstraat Wijk A. N. 54	Jong de Willem Bernardus	„ 15
5	Haarensch Broek Wijk A. N. 69	Jost Paulus	„ 15
6	Haarensch Broek Wijk A. N. 163	Gijsbers Maria Wed. Meijers Rudolf	„ 15
7	Laandstraat Wijk B. N. 13	Smeets Johanna Wed. Johannes Hofs	„ 15
8	Laandstraat Wijk A. N. 184	Hartjes Theodorus	„ 15
9	Laandstraat Wijk B. N. 57	Beimbergen Franciscus	„ 15
10	Molenstraatje Wijk B. N. 91	Wittenberg Hendrikus	„ 15
11	Laandstraat Wijk A. N. 129	Vugt van Cornelus	„ 15
12	Bergstraat Wijk B. N. 126	Hoevenberg Petrus	„ 15
13	„ „ „ B. N. 127	Peijnen Jan Willem	„ 15
14	„ „ „ B. N. 133	Coolen Maria Wed. Jacob Pattiet	„ 15
15	„ „ „ B. N. 134	Martens Hendrik	„ 15
16	„ „ „ B. N. 135	Schuijt van Jacobus	„ 15
		Totaal	f 240

Paulus Vos betaalde in 1882 f 15,- aan de gemeente Berghem om in zijn herberg op het Haarensch Broek, wijk A no. 69, te mogen tappen.

Eigenaresse verzocht om afvoering

B. en W. Berghem willen Harenseweg 1 op lijst van monumenten handhaven

((Van een onzer verslaggevers)

BERGHEM — Ondanks het verzoek van de eigenaresse mevr. G. van Thiel-van Zummeren om haar huis, Harenseweg 1, van de lijst van beschermde monumenten af te voeren, zijn B. en W. van Berghem van mening dat de boerderij op die lijst moet blijven staan. B. en W. zeggen te hebben vernomen dat het pand, dat nu in een slechte staat van onderhoud verkeert, binnenkort in eigendom aan een familielid van mevrouw Van Thiel wordt overgedragen, waarna het in overeenkomst met de toegezegde rijkssubsidie, kan worden gerestaureerd.

Het pand waar het om gaat is een 19e eeuwse boerderij op een T-vormige plattegrond met een dwarshuis en een dwarsdeel. Het verzoek van de eigenaresse werd gericht tot het ministerie, dat op haar beurt nu aan de raad van Berghem vraagt, hoe hij over het afvoeren van de lijst van monumenten denkt. B. en W. achten

Bij 'toeval' kwam het pand Harenseweg 1a te Berghem op de monumentenlijst terecht. De perikelen rond deze vergissing haalden diverse keren het Brabants Dagblad.

moeder gedurende vier jaar. In 1956 betrekken Johan en Jo hun woning aan de Koppelsteeg – Osseweg. Moeder blijft in haar huis wonen tot aan haar opname in het verzorgingshuis De Wilberthof te Berghem. Zij overlijdt daar op 27 februari 1978.

1975

In 1975 kopen Johan Hoeks en Jo van Thiel het ouderlijk huis aan de Harenseweg. De staat van de woning vraagt echter om groot onderhoud, of beter gezegd een totale renovatie. Onderhoud van het pand is namelijk gedurende een groot aantal jaren achterwege gebleven, mede door het feit dat het huis in 1970 bij toeval op de lijst van Monumentenzorg terecht is gekomen. Ambtenaren van de provincie hebben het indertijd administratief verwisseld met het T-pand, dat op de hoek van de Harenseweg/Burg. van Erpstraat staat.

Johan Hoeks gaat de restauratie zelf ter hand nemen. Met het heemkundehart op een gepaste plaats en met familietrots in het achterhoofd gaan Johan en Jo met enige overmoed aan de slag. Het pand moet terug in de oorspronkelijke staat en dat is niet gemakkelijk, zeker wanneer foto's, tekeningen e.d. uit het verre verleden ontbreken. Johan beschikt echter over vakkennis, en intuïtie is er bij beiden voldoende, wat hun bij zowel de afbraak als de wederopbouw goed van pas komt. Steeds weer worden bij het

breekwerk tot dan toe verborgen dingen ontdekt, zodat de bouwtekening weer meer overeenkomsten krijgt met de oorspronkelijke woning van Johannes van Gaellen uit 1782.

1981

In 1981 is de renovatie afgerond. Met trots keren Johan en Jo na 25 jaar terug naar het hun zo vertrouwde stekkie.

Slot

Het ging hier om het behouden van een historisch pand dat door de jaren heen veel bewoners heeft geherbergd, die lief en zeker ook veel leed hebben gedeeld.
Juist vanwege de ontoegankelijkheid door o.a. overstromingen van de Beerse Overlaat hebben de bewoners het op deze plek niet altijd gemakkelijk gehad. Vooral bij strenge kou vergeleek men in het verre verleden deze plek niet voor niets met Siberië.
Nu echter is het een locatie waar men zich uitverkoren voelt. De toegankelijkheid is zelfs drempelloos en het landschap is nog steeds weids en nagenoeg ongerept. Dat geheel maakt het pand Harenseweg nummer 1a, in die fraai verbouwde vorm, daar op de terp, vlak bij de brug over die prachtige Hertogswetering, tot een uniek monumentaal plekje.

De Harenseweg in de winter: Siberië...

MONSEIGNEUR HARRIE VAN DER PUTTEN

Een Berghemnaar die in de stad Marksville, gelegen in de Amerikaanse staat Louisiana, meer bekendheid genoot dan in zijn geboortedorp: Berghem. Een korte geschiedenis over zijn leven.

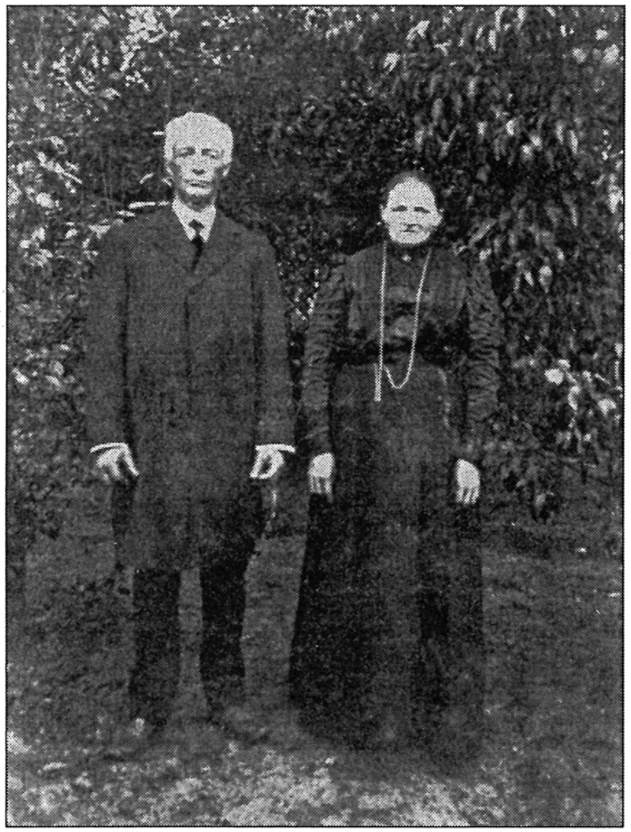

De ouders van Henricus (Harrie) van der Putten. Vader Theodorus (Dorus) van der Putten en moeder Anna van Iperen.

Henricus van der Putten werd geboren op 4 augustus 1888 te Berghem.
Hij was het tweede kind uit het huwelijk van Theodorus (Dorus) van der Putten en Anna van Iperen.
Hij was een zoon uit een Berghems boerengeslacht. Zijn moeder kwam uit een van oudsher Berghemse boerenfamilie van Van Iperen.
Anna groeide op in het Duurendseind, nu Burgemeester van Erpstraat 83.
Zijn vader was een zoon van Toon van der Putten en Clara Coolen, die woonachtig waren in de Rogstraat. Het is nu de woning van Christ Lammerts, Julianastraat 29.

Harrie, zo was zijn roepnaam, groeide op in een kinderrijk gezin, tesamen met vijf zussen en vijf broers. Zijn geboortehuis was de boerderij in de Kerkhoek, nu Pastoor van Teteringstraat 2, het monumentale, gerestaureerde pand naast de Willibrorduskerk.
Deze familienaam 'Van der Putten' is sinds april 1966 uit het dorp verdwenen met het vertrek van Louis van der Putten en zijn vrouw Nellie Arts, met hun twee dochters en acht zonen, naar Deurne.

Berchem. In onze parochiekerk droeg Maandag de WEerw. heer H. v. d. Putten, benoemd kapelaan te Best, de eerste H. Mis op. De kerk was goed gevuld met familieleden en zeer veel belangstellende personen. Het altaar en het geheele priesterkoor waren prachtig versierd. De gelukkige celebrant werd bij de H. Mis geassisteerd door de ZEerw. heeren H. v. Erp, missionaris van Scheut, als diaken en A. v. Amstel als subdiaken. Verschillende priesters woonden de plechtigheid bij – behalve de geestelijkheid der parochie o.a. de Eerw. heeren v. Mulukom, Dekkers, A. v. Erp, enz. Het zangkoor deed uitmuntend zijn best en gaf nog een schoon lied na afloop. God storte den overvloed zijner zegeningen uit over dezen jongen priester en kapelaan!

Natuurlijk was ook de pers op 1 juni 1912 bij het opdragen van de eerste H. Mis van Harrie van der Putten in de Willibrorduskerk te Berghem aanwezig.

Harrie van der Putten was een opgewekte pientere, sportieve boerenzoon, die zich aangetrokken voelde tot het priesterschap. Dus ging hij op 12-jarige leeftijd naar het klein seminarie 'Beekvliet' in St. Michielsgestel en daarna naar het groot seminarie in Haaren.

In een herdenkingsboekje uitgegeven te Marksville, de standplaats van Harrie van der Putten in Amerika, gemaakt ter gelegenheid van het gouden priesterfeest, stond het volgende verhaal:

"Op 1 juni 1912 werd Harrie van der Putten tot priester gewijd voor het bisdom 's-Hertogenbosch op drie en twintigjarige leeftijd. Kort daarna werd hij benoemd tot kapelaan in de Sint Odulfus-parochie te Best. Bisschop Cornelius van der Ven, ook een Nederlander, werkte in die tijd in Amerika. In 1914 kwam Van der Ven met verlof naar Nederland en ontmoette de jonge kapelaan in Best. De bisschop was onder de indruk van het sterke karakter, de liefde voor studie en het diep religieuze geloof van Harrie van der Putten. Hij

Harrie van der Putten, kapelaan te Best.

vroeg de jonge priester mee te gaan naar zijn diocees in Louisiana. Uit idealisme liet Harrie van der Putten alles achter zich in zijn geboorteland en ging met bisschop Van der Ven mee. Het was toen 25 september 1914. Wat voor Nederland een verlies was, was voor Louisiana winst. En de jonge priester, ervan overtuigd dat het zo goed was, zei vaarwel aan het vertrouwde land met zijn mooie luchten en stoere dijken. Zijn familie zag hem niet graag wegzeilen naar een vreemd land. Zijn eerste zes jaar bracht Harrie van der Putten door in de plaats Mansfield, waar hij op 23 december 1914 pastoor werd van de Sint Joseph-kerk. Een kerk waaraan zes missiecongregaties verbonden waren.
Op 19 maart 1920 werd hij benoemd tot pastoor in onze eigen katholieke kerk St. Joseph, hier in Marksville – aldus een parochiaan. Hier is hij de laatste 42 jaar herder van de kudde geweest, een buitengewone prestatie inderdaad en één waarop weinigen aanspraak kunnen maken.
En in deze 42 jaar van volijverig en vruchtbaar werk, heeft 'Father Van' – zo werd Harrie van der Putten daar genoemd – het respect en de goodwill van duizenden gelovigen verkregen en is hij een zuil van kracht geworden tussen de kleinen en de groten van zijn kudde.
Toen hij in Marksville aan het werk ging, werd hij meteen geconfronteerd met de bouw van een nieuwe parochiekerk, omdat het oude houten gebouw wat hij daar aantrof in Washington Street en al 50 jaar dienst deed, geen huis van God meer genoemd kon worden.
Zijn eerste zorg daarom was, om te beginnen met de bouw van een nieuwe kerk. In oktober 1924 werd met de nieuwbouw begonnen. De prachtige katholieke St. Joseph-kerk, staand als een schildwacht van vertrouwen en liefde, kostte $ 90.000,–. Op 26 maart 1926 werd de nieuwe parochiekerk ingewijd.
Daarna was er behoefte aan een nieuw klooster voor de Zusterorde 'Dochters van het Kruis', die veel deden voor goed onderwijs voor jongeren. Al gauw werd ook de eerste steen gelegd voor de 'Presentation School' – Opdracht van Jezus in de tempel. De school werd in 1933 in gebruik genomen.
Het goede priesterlijke werk van 'Father Van' heeft zich in het religieuze veld getoond en zijn boodschap was duidelijk. Zijn reputatie verspreidde zich naar alle delen van de streek. Vooral toen hij zoveel aandacht wijdde aan de overstromingen in Louisiana en Avoyelles in de jaren 1922 en 1927.
In 1922 trad hij op als inspecteur van het Rode Kruis en in 1927 als voorzitter van het 'Noodtoestand Hulp Programma' van het Rode Kruis. Hij werkte dag en nacht en er wordt verteld, dat hij vele nachten doorbracht op een boot in de overstroomde gebieden,

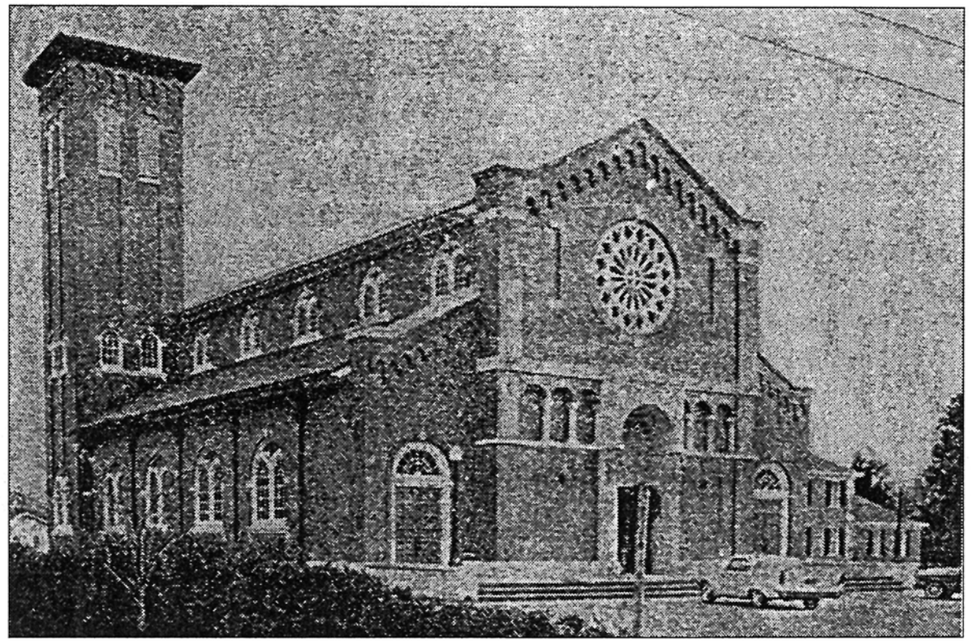

De nieuw-gebouwde St. Joseph-kerk in Washington Street te Marksville.

zoekend naar geïsoleerde families en hij leidde veel activiteiten van het Rode Kruis.
Degenen die zich de overstromingen nog herinneren, vertellen nog over de geniale 'Father Van' temidden van het rampgebied, onvermoeid werkend met opgestroopte mouwen en zichzelf totaal vergetend, werkend voor de medemens.
Op dit punt kiezen sommigen er zelfs voor te zeggen, dat God zichzelf dikwijls manifesteert aan de mensheid in wijze, genereuze, grote en grootmoedige mensen en dat zeker 'Father Van', de herder van de kudde, uitgekozen was door God om Zichzelf te manifesteren in hem. Hij was groot in zijn daden en nobel in zijn vriendelijke manier van besturen. Velen herinneren zich dat zelfs nu nog.
Vanwege het goede dat hij verspreidde en de ijverige manier waarop hij de gelovigen leidde, is hem veel eer toegekomen en daarmee ook grote verantwoordelijkheden.
Hij werd Deken van Priesters in de Avoyelles op 11 april 1927 en op 13 december 1927 'Juden Pro-Synodalis' - rechter van de synode - en op 11 juli 1933 werd hij benoemd tot een van de zes raadgevers voor het diocees van bisschop Desmond.
Op 23 juli 1935 ontving hij de titel 'Prelaat' en werd 'Officieel Administrateur' op 11 september 1945. Een klein jaar later op 15 augustus 1946 werd hij 'Vicaris Generaal'.
Op 22 augustus 1947 ontving hij de titel van Protonotarius

Apostolicus – pauselijk geheim kamerheer – en op 23 september 1950 werd hij benoemd tot het Seminarie Bestuur.
Vanwege zijn logische geest, zijn helder inzicht in omstandigheden die zich presenteerden, liefde voor ceremonies en vieringen van de kerk en zijn grote geest van vaderlijkheid ten opzichte van priesters en gelovigen, werd de redactie van de parochiekrant aangespoord om, bij gelegenheid van een feest, op een welsprekende manier te schrijven over de deugden van 'Father Van'. De redacteur schreef in vurige termen en mooie woorden van lof over deze goede herder: "Father Van, van priesters en gelovigen: Ad multos annos!" (= nog vele jaren).

Er werd door de jaren heen veel goeds over hem geschreven.
'The Argo', een schoolkrant uitgegeven door studenten van de 'Presentation School' in Marksville, wijdde in 1945 het nummer van 19 maart aan 'Father Van' en de redactie schreef:
"Dit speciale nummer van 'The Argo' is met respect gewijd aan onze Leidsman, onze Pastoor en onze Vriend 'Father Van'. Van hem hebben we de pracht en de betekenis en glorie van Gods Huis geleerd. In de jaren die komen, zullen wij, wanneer wij knielen in de mis, op het plechtige moment van de consecratie, zijn stem horen, gevuld met emotie en eerbied.

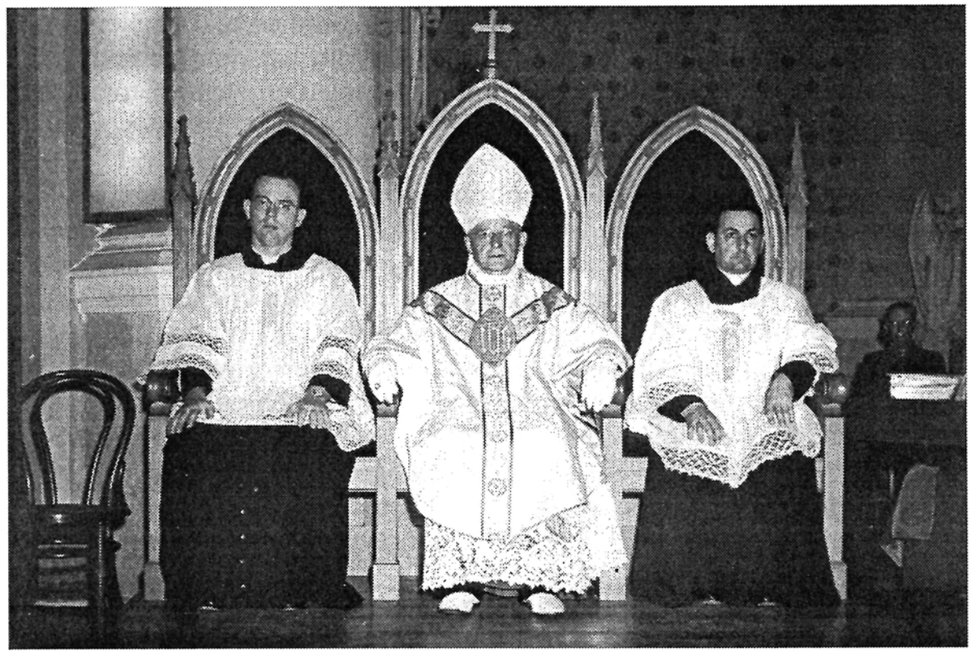

Monseigneur Harrie van der Putten tijdens de dienst in de St. Joseph-kerk te Marksville na zijn benoeming tot Protonotarius Apostolicus - pauselijk geheim kamerheer.

We zullen de duizenden keren herinneren dat hij probeerde de liefde en goedheid van Christus aan ons over te dragen. In hem zijn de woorden van de psalmist werkelijk gepersonifieerd: 'Ik heb de pracht van uw huis, o Heer, liefgehad en de plaats waar uw glorie verblijft'."

In dezelfde tijd, bij gelegenheid van zijn 25-jarig pastoor-zijn in St. Joseph-parochie, namen alle kinderen van de school deel aan een bijzondere gezongen viering en ontvingen gezamenlijk de heilige communie voor de intenties van hun geliefde pastoor en vader: Mgr. Harrie van der Putten... dit vormde het hoogtepunt van een geestelijk bouquet, wat de kinderen van de parochie hem aanboden.

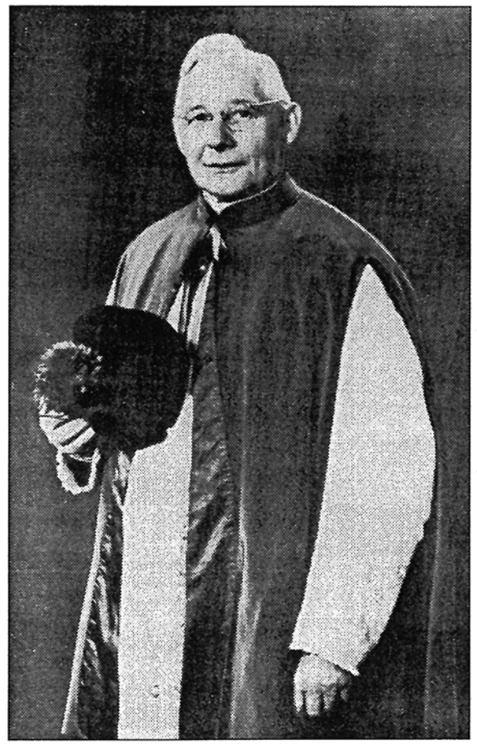

1962. 'Father Van'... 50 jaar priester.

Weinig priesters kunnen inderdaad bogen op het worden van een goede burger in een vreemd land, verschillend in gewoonten en manieren, meegroeiend in de aaneenschakeling van jaren, met zoveel respect voor dit land, wat toch een vreemd land voor hem was. Terwijl de dagen, weken en jaren voorbij gingen, is zijn plaats tussen hen er een geworden om te benijden en gevuld om te overstromen met liefde en waardering.
Hij heeft inderdaad goed bestuurd, wanneer hij week na week veel mensen biecht hoorde. Hij was een gezocht biechtvader en geestelijke leider voor veel mensen.
Ter gelegenheid van een viering van zijn gouden priesterfeest op 5 juni 1962 herinneren zijn parochianen het vele werk ten bate van hen. Zij herinneren zich zijn barmhartigheid en zijn hulp voor degenen die hem het meeste nodig hadden.
Zij verhalen met levendigheid de vonk van interesse bij de dopen van hun kleintjes, zijn ernst en vaderlijkheid bij het trouwen van jonge mensen en zijn tranen bij begrafenissen.
Hij heeft geleefd in de geest die getuigt dat Christus de 'waarheid' is en hij heeft er alle 42 jaar aan gewerkt, dat ze zouden geloven zoals bedoeld was in de bijbel. Hij was een voorbeeld.

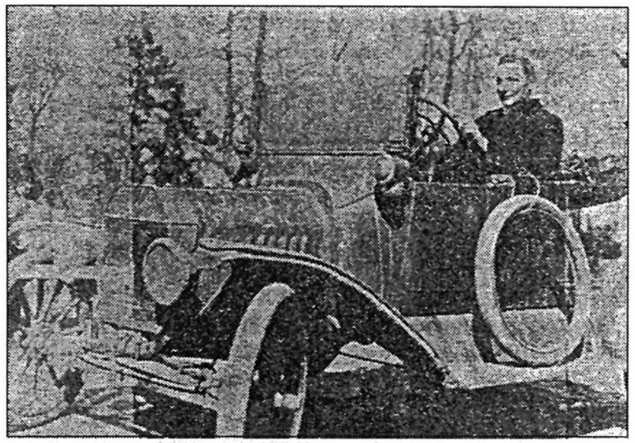

Harrie van der Putten ... Een auto om grote afstanden te overbruggen.

Een betere katholiek en leraar, een nobeler filantroop heeft geen voet gezet op Markvilles grond. Velen zeiden na een preek: echt een man van God. Hij is een raadgever in gebed geweest, een leider in de vooruitgang, een voorbeeld van goed leven.
De ouderen zeiden met veel liefde: Hij heeft een gezond hoofd, een eerlijk hart en een bescheiden geest en deze drie zijn de beste leiders door tijd en eeuwigheid.
En de jongeren zien duidelijk, dat hij de 'waarheid' als gids heeft, zijn verantwoording kent en vertrouwt op Gods voorzienigheid. Dat moet een eerlijk pad zijn.
Nog veel meer kan worden toegevoegd aan deze lijst: als liturgist, als journalist, en zijn verbazingwekkende manier van leven.
Paus Pius de XXIIde benoemde hem tot Monsignor in 1947, Marksville noemt hem Vriend, God zal hem Gezegend noemen."
Harrie van der Putten is in Marksville overleden en begraven.

Tot zover het verslag van Amerikaanse ooggetuigen.

Wij zouden vaak andere woorden hebben gebruikt, maar een ding is zeker: Harrie van der Putten is een man geweest, waar Berghem trots op kan zijn.

Harrie van der Putten bracht weinig tijd in zijn geboortestreek in Brabant door. Als hij er op vakantie kwam, logeerde hij vaak bij zijn zus Beatrix van der Putten en Jan Peeters in Oss. Zijn verhalen over Amerika waren voor ons als familie heel ver weg. Je proefde wel het samengaan van geloof en zorg voor iedereen. 'n Gezonde harmonie...

Herman van de Camp - Marietje Neeteson-van Zummeren
Vertaling Amerikaanse teksten: Mariëtte van de Camp

DE GESCHIEDENIS VAN DE POST TE BERGHEM

Bij een bezoek aan het P.T.T.-Museum te 's-Gravenhage, kwamen we op het idee om een stukje postgeschiedenis te schrijven van Berghem.

Post heeft een grote aantrekkingskracht. We kunnen gerust stellen dat de gang naar de brievenbus de weg is die de mensen het vaakst afleggen.
Vooraleerst aan de postgeschiedenis van Berghem te beginnen, is het nodig om in het kort de geschiedenis van de P.T.T. Nederland te beschrijven.
In Nederland komt pas 'officiële' post in 1799. In de 19e eeuw beschikte men over een 'bodeloop'. Vroeger kostte berichten overbrengen meer inspanning. In het jaarverslag van de Nederlandse Posterijen van 1852 wordt geschreven over het versturen van berichten met postduiven. Ook bodes, eerst lopend en later ook te paard en telefonistes in handbediende telefooncentrales verzorgden met eenvoudiger middelen dan thans de communicatie tussen mensen.
Berichten kennen een verzender, een ontvanger en daartussen bestaat een vorm van transport. Een ganzeveer, inktstel, vulpen en schrijfmachine zijn attributen waarmee brieven tot stand komen. En zonder brieven en pakketten is er geen post.

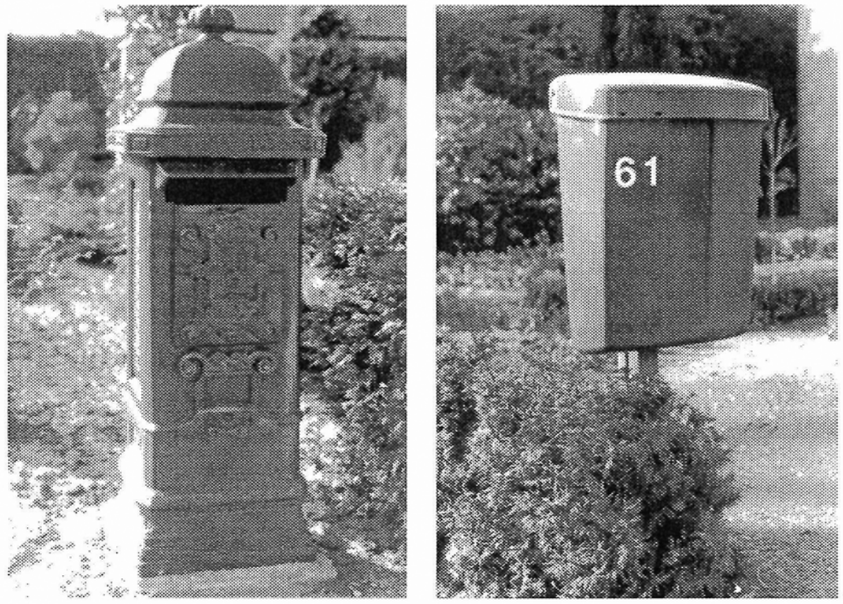

Links een brievenbus uit 1892, rechts een moderne versie... 100 jaar later.

Postmeesters zorgden ervoor dat het vervoer daarvan naar een bepaald gebied goed verliep.
Toen de overheid rond 1800 de organisatie van het postvervoer op zich nam, zorgden de trekschuit en de postwagen voor het vervoer. Later werden dat de tram, de trein, de auto en het vliegtuig: in 1920 begon men het luchtpostvervoer te organiseren.
Ingevolge de Postwet van 1850 diende elke gemeente te beschikken over een postinstelling. Iedere burger moest in de gelegenheid zijn om zijn post te kunnen versturen en ontvangen.
Tussen het posten van een brief en de ontvangst ervan ligt een ingewikkelde weg van onder meer buslichting, stempelen, coderen, sorteren enz. van maar liefst achttien miljoen brieven per dag. Rond 1800 bleef een brief van Maastricht naar Amsterdam vier dagen onderweg.
Brievenbussen zijn er in allerlei vormen en kleuren: van de gietijzeren brievenbus tot en met de moderne groene bus van kunststof.

Postzegels
De eerste postzegel dateert van 1852 en in 1860 is er al sprake van het verzamelen van postzegels. De eerste postzegeltentoonstelling vond plaats in 1845 te Amsterdam.
Sinds 1840 zijn er meer dan een kwart miljoen verschillende postzegels over de hele wereld verschenen. Jaarlijks komen er meer dan 7.000 bij.
De Postwet zorgde onder meer voor een voor het hele land geldende porto. Voor 1870 moesten de portokosten betaald worden bij ontvangst, later werd het gebruik van postzegels door de afzender verplicht.
De Postwet bracht in 1869 de introductie van de briefkaart.

Postgeschiedenis Berghem 1851-1960
Bij onderzoek in het archief van het P.T.T.-Museum vinden we een bevestiging dat Berghem in 1851 een bestelhuishouder heeft, maar de naam is onbekend. Ook wordt er een bestelhuis gevestigd, maar daarvan is de locatie onbekend.
In een brief van 25 april 1854 van de Posterijen Inspectie Breda aan de gemeente Berghem staat: "In antwoord op uw brief van 16 april dezer heb ik u te berichten dat er in de gemeente Berchem niet kan worden overgegaan tot het oprichten van een Hulppostkantoor uit hoofde van de onmiddellijke nabijheid van het Hulppostkantoor te Osch".
Per 1 oktober 1858 wordt de eerste brievengaarder benoemd in de persoon van Th. Coolen, wonende Laanderstraat B 61 (nu Burg. van Erpstraat 48). Tevens wordt er een hulppostkantoor gevestigd.
In 1864 wordt zijn broer P. Coolen benoemd. Het is maar voor korte duur: in 1865 komt hij te overlijden.

Hierna wordt benoemd L.H. Coolen, een zoon van Th. Coolen. Hij is vanaf 1865 tot 1900 aan de post verbonden. In 1899 was het jaarsalaris f 250,–, in latere jaren f 400,– tot f 600,–.
In 1901 wordt tot brievengaarder benoemd A.G. Hendriks, geboren 15 november 1847 te Grave, wonende Rogstraat 14 (nu Julianastraat). Hendriks vervulde de functie tot 1908.
In 1909 wordt Hendriks opgevolgd door J.A. van Sambeek, geboren 15 oktober 1886 te Veldhoven. Hij woonde tijdelijk Kerkhoek B 128. Bij akte, verleden door notaris H.A.H. Bijvoet wordt door genoemde Van Sambeek aangekocht een perceel grond met huis, erf, stal en tuin aan de Mollenstraat B 103 (thans St. Willibrordusstraat 30) en het wordt tevens ingericht als hulppostkantoor.
Koos van Hintum, nu wonende Schoolstraat 2g, weet zich nog goed te herinneren, dat hij vele malen in opdracht van de toenmalige directeur van de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek St. Joseph, de heer Jan van Erp, het zogenaamde melkgeld moest gaan ophalen in het hulppostkantoor van de heer Van Sambeek. Dit melkgeld was bestemd voor het uitbetalen van melk geleverd door de boeren.

Verkoopakte perceel Mollenstraat B 103, groot acht are voor het bedrag van f. 500,–.

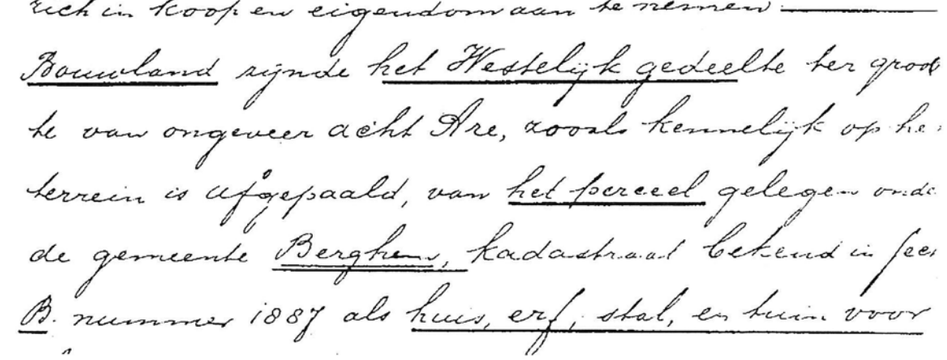
Theodora van den Heuvel, zonder beroep, woon-
de te Berghem, weduwe van Leonardus van den Heu
vel, die verklaarde te hebben verkocht en mits die
bij deze in vollen en onbezwaarden eigendom over
te dragen aan Jacobus Antonius van Sambeek, brie
vengaarder, wonende te Berghem, die alhier me
de verschenen verklaarde te hebben gekocht en voor
zich in koop en eigendom aan te nemen ——
Bouwland zijnde het Westelijk gedeelte ter groot
te van ongeveer acht Are, zooals kennelijk op het
terrein is afgepaald, van het perceel gelegen onder
de gemeente Berghem, kadastraal bekend in sect.
B. nummer 1887 als huis, erf, stal, en tuin voor

±1920. Familie Broess voor het postkantoor Mollenstraat B 115. V.l.n.r.: een dochter van Theo, vader Arnoldus Broess (inzet linksboven), Gerrit, Sjef, Nol, Anny, Jan, moeder Anna Weerepas, Wim - Nelly, Anny en Fientje Hilkes - Louis en Fons.
Foto: fam. A. Broess, Berghem.

Sedert mei 1919 is kantoor gehouden in het pand Mollenstraat B 115 (nu St. Willibrordusstraat 23) ten huize van de familie Broess. De heer Arnold Broess, geboren te Ravenstein d.d. 15 maart 1870, was de eerste kantoorhouder die van Oss naar Berghem kwam. In 1926 overleed Arnoldus, hij werd opgevolgd door zijn zoon Louis, die in 1935 te Etten-Leur werd benoemd. Ook daarna bleef het beheer van het kantoor in de familie Broess, want zijn broer Sjef werd opvolger. Toen deze laatste in juli 1961 op 50-jarige leeftijd overleed, kwam een einde aan de traditie.
Hierna werd het postkantoor beheerd door de heer Van Herpen uit Herpen. Hij werd opgevolgd door de heer J. Bogaers uit Tilburg. Hij was daar postbeambte. Hij heeft een jaar in Oss gewoond in afwachting van het tot stand komen van een nieuw postkantoor annex woonhuis aan de Veldstraat 41 welk op 14 oktober 1966 werd geopend door de burgemeester van Berghem J. van de Akker.
In de lijst postdiensten wordt vermeld dat het afhalen en brengen der correspondentie van en voor Berghem is opgedragen aan een "bodeloop".

N°. 287. Verzending van postpakketten met de diligence van Oss naar 's Hertogenbosch en v. v.
Aannemer J. van Wordragen, te Oss.

Vertrek van Oss	6½ 's morg.	Aankomst te 's Hertogenbosch	9 's morgens.
Vertrek van 's Hertogenbosch	des zomers 4 's avonds. des winters 2½ 's av.	Aankomst te Oss	des zomers 6½ 's avonds. des winters 5 's avonds.

» 288. Afhalen en brengen der correspondentie van en voor Oss, aan den straatweg naar 's Hertogenbosch.

Deze dienst is opgedragen aan den Brievengaarder te Oss.

» 289. Afhalen en brengen der correspondentie van en voor Berchem te Oss.

Deze dienst is opgedragen aan den Bestelhuishouder te Berchem.

Lijst 'postdiensten' uit 1851. De bestelhuishouder te Berchem bracht per 'bodeloop' de post naar het kantoor te Oss. Vandaaruit ging het vervoer per diligence.

Postbode

Een postbode in een dorp was iemand met aanzien. Voor hij benoemd werd, moest hij eerst een verklaring van goed gedrag overleggen.
Een bekende postbode voor Berghem was Hendricus van Zummeren, nog beter bekend als 'Driek de bòij'. Hij was gehuwd met Helena Wittenberg en woonde in de Laanderstraat op nummer A 43 (thans Burg. van Erpstraat 41, huidige bewoner Wim van der Heijden).

Links postkantoorhouder Sjef Broess, rechts postbode Driek van Zummeren.
Foto: Mevr. A. Broess-Limpens.

Dochter Jo, wonende te Oss, vertelt: "Dat haar vader al op jonge leeftijd de ambitie had om postbode te worden. Na de lagere school en militaire dienst kwam Hendricus van Zummeren bij de P.T.T., standplaats Berghem. Na 25 jaar trouwe dienst kreeg hij een oorkonde. Naast zijn dagelijks werk als postbode, moest hij ook zondags de brievenbussen lichten. Op de normale werkdagen was hij iedere morgen om zeven uur op het postkantoor om de post in ontvangst te nemen, die werd bezorgd door een busonderneming uit Megen. Hij heeft ook vele malen 's avonds de post thuis gesorteerd. Daar mochten de kinderen niet bij aanwezig zijn, dat was zijn privé-terrein. In de winter waren de straten zo slecht dat hij laarzen aan moest. Thuis werden deze van de nodige modder ontdaan en schoongemaakt."
De post werd iedere dag bezorgd, in de bebouwde kom tweemaal daags. In de Hei was het even pauzeren bij de familie Droomers. Dan stonden de gebakken eieren klaar, verzorgd door Claartje.
Driek vond het heel normaal dat hij de post binnen bracht, waarbij 'koffie en even buurten' niet vreemd was. Van hem was ook bekend dat hij meestal een 'goeie sigaar' rookte tijdens zijn bestelling. Hij kreeg vergoeding voor zijn fiets en een kledingtoelage.
Driek van Zummeren is in Berghem ruim 40 jaar postbode geweest, op 1 augustus 1955 is hij overleden.

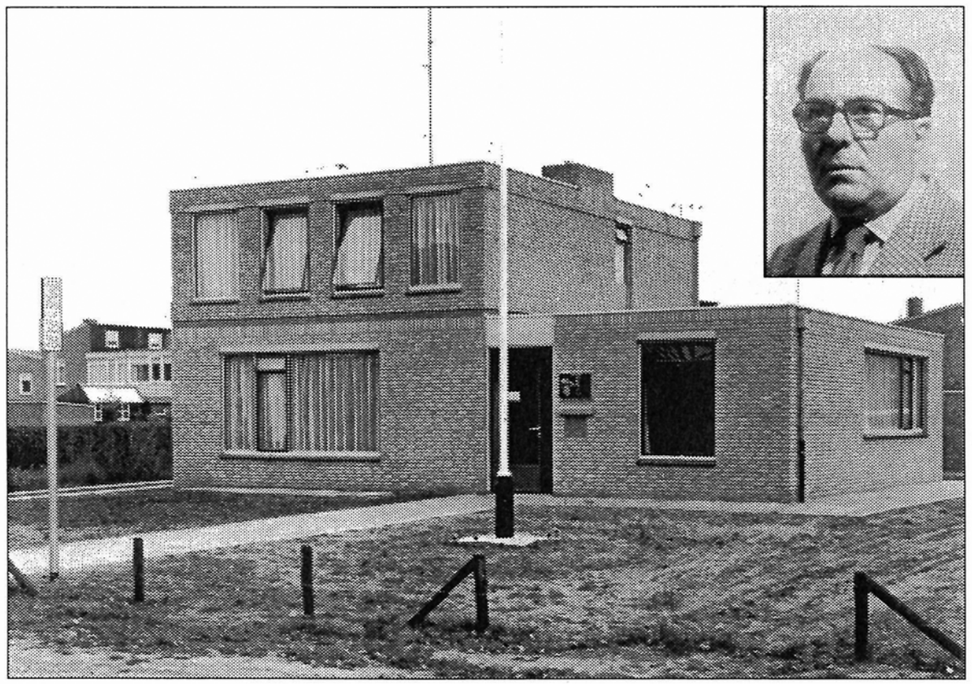

Het postkantoor annex woonhuis aan de Veldstraat. Inzet rechtsboven: J. Bogaers.
Foto: Familie Bogaers, Berghem.

Postwagendienst
Op één juli 1900 opent logementhouder en rijtuigenverhuurder Andreas Muskens te Megen een 'wagendienst'. De route gaat van Megen-Haren-Berghem naar het spoorwegstation te Oss en vice-versa. Muskens vervoert reizigers en goederen, onder meer post.
In een een brief van de gemeente Megen (d.d. 11 maart 1922) aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant wordt melding gemaakt, dat er al vanaf 1890 door de particuliere ondernemer Muskens uit Megen een 'postwagendienst' wordt onderhouden.
Later wordt de postdienst verzorgd door de 'Megense bus'. Deze dienst werd uitgevoerd door de busonderneming van de familie Weijenburg. Vele Berghemnaren zullen zich het ritueel nog heugen dat genoemde

Rechts: Advertentie uit de krant. Foto links: ±1910, postkoets van Muskens voor het postkantoor te Megen. Foto onder: De 'Megense bus' van fa. Weijenburg.

Foto: Privécollectie G. Ulijn, Megen.

Foto: Archief Daan Scholte, Museum Jan Cunen Oss.

AANKONDIGING
volgens artt. 2 en 3 der Wet van 23 April 1880 (*Staatsblad* No 67).

ANDREAS ANTONIUS MUSKENS,
Logementhouder en Rijtuigverhuurder te **Megen**, zal met ingang van

een Juli 1900
een Wagendienst openen
VAN
MEGEN naar het Spoorweg-station **OSCH** en **terug.**

Er zullen rijtuigen worden gebruikt, waarin bij den aanvang van elke reis minstens vier plaatsen beschikbaar zijn.
De onderneming zal worden uitgeoefend van het te Megen gevestigde Hoofdkantoor, langs den weg over Haren en Berchem naar Osch, op welken weg zal worden stilgehouden tot het in- en uitlaten van reisigers.
De vrachtprijzen voor de reisigers bedragen van **Megen** naar **Osch** of omgekeerd **f 0.60**, retour **f 1.—**.
Kortere afstanden ter beoordeeling van den vervoerder worden berekend tegen **f 0.06** per K.M.
Goederen worden vervoerd à **f 0.01** per K.G., tot een minimum bedrag van **f 0.10** per pakje.
De Wagen zal te **Megen** vertrekken:
spoortijd 5.45 v.m. en 2.20 n.m.
Aankomen **Osch** (Station):
uiterlijk 7.05 v.m. en 3.40 n.m.
Van **Osch**:
7.35 v.m. en 4 uur n.m. en
Aankomen te **Megen**:
uiterlijk 8.55 v.m. en 5.20 n.m.
Op Zon- en erkende Christelijke Feestdagen, zal alleen de morgenrit plaats hebben.

De Ondernemer,
A. A. MUSKENS

touringcar op werkdagen tegen vier uur de Aloysius jongensschool in de St. Willibrordusstraat passeerde. Alleen in de klas van de hoofdonderwijzer, 'meester' Jacques Gielen, was een klok aanwezig. De overige klassen moesten het zonder 'tijd' doen. Als de 'Megense bus' voorbij kwam wisten de onderwijzers en leerlingen in de andere klassen, dat het er bijna opzat en de schoolbel spoedig zou luiden om het einde van de schooldag aan te kondigen. De touringcar van Weijenburg reed tweemaal per dag de route Megen-Oss en terug.

Telefoon

In 1914 wordt door de gemeente Berghem bij Technisch Bureau vh. Nierstrasz te Amsterdam een order geplaatst voor een telefooncel, kosten f. 234,–. In het telefoonboek van 1920 staan er, naast de aansluiting in het telegraafkantoor aan de Mollenstraat, drie abonnees vermeld. Onder nr. 1: Notaris Mr. H.A.H. Bijvoet; nr. 2: W.A. Jurgens-Kipp en nr. 3: Coöperatieve Stoomzuivelfabriek St. Joseph.

BERGHEM. **(Hulptelefoonkantoor).**

Diensturen: Werkdagen: van 8.— vm. tot 12.— m., van 2.— nm. tot 3.— nm., van 6.— nm. tot 7.— nm. Zon- en Feestdagen: van 8.— vm. tot 9.— vm.
Eene openbare spreekcel is gevestigd in het Hulptelegraafkantoor.

1 Bijvoet, Mr. H. A. H., Notaris.
3 Coöp. Stoomzuivelfabr., St. Joseph",
2 Jurgens-Kipp, W. A.
... Rijkstelegraafkantoor. (¹)
... Telegraafkantoor. (¹)
(¹) Aan te vragen: Rijkstelegraaf"

In 1930 zijn er al tien abonnees aangesloten. Na 1960 wordt de telefoon een normaal communicatiemiddel, er zijn dan in Berghem 249 telefoon-aansluitingen.

Berghem.
Zie ook onder **Oss.**

Diensturen: Werkd.: 8—21. Z. en Fd.: 8—9. § Zie bladz. 5.

Boeijen, J. Boerenbond	4
Boeyen, L. Bakkerij	20
Boeyen, M. Café	13
Brands, W. Autoverh.inr. en rijwielh., Laanderstr. A 50	23
Brok, L. den Café en aardappelh.,	10
Brok, M. den Steenkoleh en bouwmat.	9
Burgemeester Berghem	§ 12
Bijvoet, Mr. H. A. H. Not.	1
Café Harijens H. Megens	14
Coöp. Stoomzuivelfabr. St. Joseph	§ 3
Erp, A. v. Controleur G.A.N.	21
Erp Azn., A. v. Kassier Boerenleenbank, Laanderstr. A. 66	24
Hoven, J. G. M. v. d. Makel., assuradeur	5
Jansen, A. F. J. Autoverh.inr.	18
Jong, W. H. de Graanhandel, Bogstr. B 292	15
Jurgens-Kipp, W. A.	2
Megens, J. Expediteur	16
Megens-Wolters J. Molenaarsbedr. en graanh.	6
Spoorwegen, Ned (Station)	11
Tetering, G. A. M. v. Pastoor	17

Boven: In de telefoongids van 1920 staan de drie eerste abonnees vermeld die Berghem rijk was.
Links: In 1936 is het aantal, meestal zakelijke, aansluitingen al uitgebreid tot twintig.

Herman van de Camp

Bronnen: Geschiedenis P.T.T. Nederland, P.T.T.-Museum Den Haag.

D'N BIK OP HET PLATTELAND

Rond 1900 werd er in deze omgeving vaak zelf brood gebakken. Sommigen hadden een bakhuisje tegen of los van de boerderij, of de oven was in huis ingebouwd. De koepelvormige ovens werden goed heet gestookt met takken en snoeihout. Voor roggebrood werd roggemeel, water, zout, en zuurdeeg in de trog gekneed en wel met blote voeten. Roggemik werd gemaakt van extra fijn rogge waar de zemelen uit waren gezeefd en een deel tarwebloem. Gist werd er ook wel eens bij de bierbrouwer gehaald. Vrijdag was meestal de bakdag, de kwaliteit van het bakken was niet altijd geweldig. Zodoende gingen steeds meer mensen ertoe over het brood elders te kopen, ook waren er mensen die hun meel bij de bakker afleverden; dit was het zogenaamde loonbakken. Kinderen die zeurden om 'mik' kregen vaak te horen: "Van brood worde groot en van mik worde dik". De mik werd ook weleens als beleg op roggebrood gegeten. Ook is er het mooie gezegde: "Geef ons heden ons dagelijks brood en 's zondags een mikske". Het beleg op het brood was vaak reusel en spekvet. Boter werd door de welgestelden gebruikt en door degene die zelf karnde.

Boerderij met bakhuis te Geffen op de hoek van de Runrotstraat en Papendijk. Het bakhuis is in 1980 afgebroken.
Foto uit: Ruud Verhagen, *'Boerderijen in Geffen'*, Heemkundewerkgroep Vladerack Geffen, 1996.

Wèrme Bik

In de 18e eeuw was pap van boekweit en pannekoeken het belangrijkste voedsel. Een eeuw later was er de aardappel die alles veranderde. Rond 1800 plantte iedereen aardappelen. Als maaltijd kwamen ze soms wel drie keer per dag op tafel. De voeding van het Brabantse gezin rond 1860 werd meestal gevormd door rogge, boekweit en aardappelen. Begin deze eeuw was het de gewoonte om de warme maaltijd 's middags om 12.00 uur te gebruiken; 's zondags één of twee uur later. 's Avonds om zeven of acht uur werd voor de tweede keer warm gegeten, dan werd er aangeschoven voor aardappelen en pap. Op zondag werd vaak maar één keer warm gegeten. Stamppotten waren ook populair, ze bestonden uit grote hoeveelheden aardappelen en een klein deel groente. De betekenis van groente was toen nog niet bekend, men was zelfs tegen grote porties groente. Het koken van voedsel in één pan dateert uit de tijd dat er nog niet veel tijd was voor het bereiden van maaltijden. Éénpansgerechten waren pappen en stamppotten. Toen de plattebuiskachel zijn intrede deed konden er verschillende gerechten tegelijk worden bereid; dit was rond 1850. Buiten de slachtperiode was er aan het eind van de vorige eeuw moeilijk aan vlees te komen. Veel vrouwen wisten trouwens ook niet hoe ze het vlees moesten braden. Wie zich geen vers vlees kon veroorloven gebruikte geconserveerde vleesprodukten, zoals ham. Pap werd er vroeger ook veel gegeten en niet alleen als laatste gang van een maaltijd. 's Avonds, voor het naar bed gaan, stond de pappot ook regelmatig op tafel. Meestal dikke brijpappen van gort, havermout of rijst. Brood-, beschuit- en bloempap kwamen het meeste voor. Als nagerecht kwam er rond 1900 ook wel eens pudding op tafel, griesmeel, chocolade en vanille. Veel later kreeg pudding meer bekendheid. De warme maaltijd 's middags was anders van samenstelling dan 's avonds, wat 's middags overbleef, bewaarde men voor de avondmaaltijd, dus veel opgewarmde prak. Voor het bakken werd slachtvet gebruikt, maar ook raap- en koolzaadolie. De olielamp brandde op dezelfde raapolie. De kwaliteit van het bakken kun je wel raden. Tijdens de warme maaltijd 's avonds werd meestal geen groente, spek of vlees gebruikt, maar wel weer veel aardappelen met uiensaus. Ieder een eigen bord kende men nog niet, met zijn allen eten uit één pan of schotel was heel normaal.

'Mik' venten. Bakker Thijs van den Berg met paard en broodkar in de Rogstraat (nu Julianastraat), ter hoogte van Wouter Boeijen (nu fam. F. Megens, nr. 12). Foto: G. van den Berg, Berghem.

Tot de tweede wereldoorlog veranderde er op het platteland niet veel, erna en vooral vanaf 1960 ging het heel snel, op alle gebied, maar vooral de eetgewoonten. De grutter, warme bakker om de hoek en de huisslachter verdwenen voorgoed. Vanaf dat moment zijn we ingetreden in de zogenaamde moderne tijd.

Lambert van Hintum

Bron: Rijke oogst van schrale grond, de Zuid-Nederlandse volkscultuur.